

VIRTUALIOS APGAVYSTĖS IR REALŪS NEMALONUMAI

Kaip tikriausiai supratote iš pavadinimo, šio straipsnio tema – Interneto pagalba vykdomos apgaulės (scams), kurios, Federalinio Tyrimų Biuro (Federal Bureau of Investigation arba FBI) teigimu, vien praėjusiais metais, atnešė sukčių aukoms rekordinį nuostolių skaičių, siekiantį beveik 200 milijonų dolerių (2006 Internet Crime Report).

FBI teigia užregistravę daugiau nei 200,000 skundų, iš kurių apie pusę sietini su sukčiavimais Interneto aukcionuose, kuomet pirkėjai arba visiškai prarasdavo pinigus, niekuomet negaudami savo nusipirktų prekių, arba gaudavo visiškai ne tai, ką manė pirkti. Pasitaikė atvejų, ir kuomet aukos nesulaukdavo prekių, nusipirktų, atrodytų, sėkmingai veikiančiose Interneto parduotuvėse (19 proc. visų apgavysčių atvejų), taip pat – įvairių finansinių nusikaltimų, kredito kortelių ar asmeninių duomenų vagysčių, apsimetant bankų, įvairių kitų kredito įstaigų ar valdžios institucijų atstovais. Neapsieita ir be seniai išplitusių, tačiau iki šiol apgavikams nenusibostančių “laiškų iš Nigerijos” (kuriuose auka prašoma padėti neva į bėdą patekusiam aukštam valdžios pareigūnui ar karo vadui, pervedant tam tikrą sumą pinigų į sąskaitą užsienio banke), taip pat užregistruota nemažai įvairių loterijų bei “itin pelningų investicijų” pasiūlymų.

Tačiau ar nusikaltėliai visuomet naudojami tik aukų gerais ketinimais arba nenugalimu noru pigiai įsigyti gerą daiktą, lengvai praturtėti? Pasirodo, ne. Palyginti neseniai Internete išplito labai originalus ir gana gasdinantis laiškas, kuriame potencialiai “aukai” būdavo nurodoma, jog jo autorius turi patikimų žinių apie planuojamą “aukos” nužudymą (!). Dar daugiau, iš užuominų laiške tarsi paaiškėdavo, kad autorius yra pats ir pasamdytas atlikti tą kruviną darbą – nebent “auka” sutiktų jam pervesti į nurodytą sąskaitą apvalią pinigų sumelę. Už tai “žudikas” netgi siūlydavosi susitikti su “auka” ir atskleisti, kas gi yra tas piktadarys, taip sumanęs “aukos” atsikratyti. Suprantama, “auka” būdavo primygtinai prašoma “savo pačios labui” nesikreipti į policiją...

Tad kodėl gi Internetas, neginčijamai priskiriamas prie vieno iš XX-tojo amžiaus pabaigos stebuklų, tampa tokia patrauklia dirva nusikaltimams? Iš esmės, dėl tos pačios priežasties, dėl kurios jis naudojamas visiems kitiems tikslams – nuo pašto korespondencijos ir naujienų straipsnių, iki virtualių pažinčių, kelionių bei nuotolinių studijų universitete. Tai – labai patogus, gana lengvai prieinamas ir neįtikinamai greitas informacijos plitimo mechanizmas. Maža to, labai norint, Internete galima išlikti visiškai anonimišku – veikti neatskleidžiant ne tik savo tapatybės (vardo, amžiaus, adreso), bet netgi kompiuterio, kuriuo naudojasi, duomenų.

Internetu veikiančios nusikaltėliai stengiasi maksimaliai išnaudoti šiuos privalumus – per kelias sekundes išsiųsdami tūkstančius apgaulingų laiškų ar visiškai neįtartinais atrodančių prašymų “pasitikrinti savo finansinius duomenis”, siunčiamų tarsi Jūsų banko Interneto administracijos, tačiau vėliau nukreipiančių į visiškai kitą adresą turinčias svetaines, kuriose Jūsų rūpestingai iš naujo įvesti duomenys yra tiesiog pavagiami. Atlikdami savo juodą darbą, Jums nė nenučiuokiant, jie instaliuoja Jūsų kompiuteryje kenksmingas programas, “sekančias” Jūsų lankomus puslapius bei “perduodančias” nusikaltėliams naudingą informaciją: slaptažodžius, banko sąskaitų numerius, elektroninio pašto adresus.

Internetu nėra valstybių sienų, prekybos sutarčių ir centralizuotų valdymo institucijų, sekančių jų vykdymą – todėl sukčiams iš, tarkime, Kinijos ar Malaizijos yra labai paprasta įsiūlyti Jums vietoje nešiojamo kompiuterio, įsigyjamo už “labai gerą

kainą', tik... jo dėžę, kuri pareigingai atsiunčiama į Jūsų namus, po to, kai išankstinės perlaidos būdu sumokėjote visus pinigus už trokštamą prekę. Kad ir labai stengtumėtės, daugiausia, ko pasieksite, po apgaulingo sandorio ėmę persekioti tokį pardavėją – jam nebebus leidžiama pardavinėti prekių tame aukcione, kuriame buvote apgauti...

Atkreipkite dėmesį, kad šiame straipsnyje paminėti tik keletas paplitusių sukčiavimo būdų. Jų yra kur kas daugiau, be to, seniesiems pernelyg išplitus ir “nebeveikiant”, atsiranda vis naujesnių. Dėl jų įvairovės, sunku surašyti ir universalią apsisaugojimo nuo internetinių nusikaltėlių strategiją. Visgi, jei naudojate Internetu, pagrindiniai dalykai, kuriuos derėtų atsiminti, siekiant išvengti apgavysčių bei neigiamų emocijų, būtų šie:

- Nepirkite nieko Interneto parduotuvėse, prieš tai neįsitikinę, kad jos – legalios ir turinčios ilgalaikę gerą reputaciją. Pasitikrinti dėl daugelio JAV veikiančių kompanijų (taip pat – ir prekiaujančių Internetu), galite, pavyzdžiui, apsilankę Better Businee Bureau svetainėje, adresu www.BetterBusinessBureau.org. Ši svetainė teigia turinti informacijos apie 2.5 milijono bendrovių. Jei neturite galimybės nuodugniai iširti pardavėjo reputacijos, bent jau įsitikinkite, kad kompanija yra oficialiai užregistruota, turi fizinį adresą (ne pašto dėžutės numerį), veikiančią telefoną bei elektroninio pašto adresą.
- Jei perkate Interneto aukcione, prieš derėdamiesi dėl daikto pasidomėkite pardavėjo “reputacija” (išreiškiamą patenkintų/nepatenkintų jo buvusių pirkėjų skaičiumi ir paprastai pateikiama viešai). Taip pat pravartu būtų paklausti, ar galite, truputį primokėję, drauge gauti ir prekės pristatymo draudimą, pasiteirauti, ar galėsite ją pakeisti, jei netiks. Susipažinkite ir su paties aukciono politika nesažiningų sandorių atžvilgiu.
- NIEKUOMET nemokėkite už prekes pašto perlaida, netgi (ir ypač) jei pardavėjas gyvena užsienyje ir teigia negalįs priimti kitokio apmokėjimo. Priešingu atveju, jei būsite nepatenkinti preke, ar jos negausite, tikimybė atgauti sumokėtus pinigus praktiškai išnyks. Naudokite kredito korteles arba standartizuotą mokėjimo sistemą (Paypal, WebMoney ir pan.), kurios, nors ir turi savų trūkumų, tačiau bent jau garantuoja galimybę užginčyti neteisingą sandorį.
- Mokėdami kredito kortele, visuomet įsitikinkite, kad atliekate tai “saugioje” aplinkoje (secure site) – naršyklės dešiniajame kampe, apačioje, turėtumėte pastebėti spynos pavidalo ženkliuką, kuris reiškia, kad surenkami tame puslapyje klientų duomenys yra specialiai saugomi nuo įsilaužėlių.
- Netikėkite fantastiškais pasiūlymais praturtėti. Jei kokia nors idėja atrodo pernelyg viliojanti, kad būtų reali, ji greičiausiai ir tēr tik apgavystė. Nesusirašinėkite nei su tariamais žmogžudžiais, nei su Nigerijos pareigūnų našlėmis – sutaupysite ir laiko, ir nervų. Geriausia, ką galite padaryti – pašalinti iš pašto dėžutės visus iš nepažįstamų žmonių gautus, neaišku, kokių tikslu parašytus, laiškus, jų net neskaitant (paprastas elektroninio laiško atidarymas gali “pranešti” nusikaltėliams, kad pavyko pasiekti veikiančią pašto adresą – tuomet galite sulaukti geometrine progresija didėjančios elektroninio šlamšto siuntos).

- Jei mėgstate registruotis forumuose, lankotės pokalbių svetainėse, įsigykite papildomą elektroninio pašto adresą, kurį naudosite šiems tikslams. Pagrindinio pašto adresą, kaip, beje, tikrojo savo vardo bei pavardės, tikslios gimimo datos, fizinio adresą bei telefono, neduokite niekam, išskyrus gerai pažįstamus žmones, kuriais visiškai pasitikite. Tuo pačiu atminkite, kad ir kiti žmonės gali slėpti tam tikrus dalykus – neskubėkite tikėti viskuo, ką iš jų sužinote. Bendraujant su kitais, kaip ir realiame pasaulyje, laikykitės mandagumo – sakykite virtualioje erdvėje tik tai, ką nebijotumėte išsakyti žmogui į akis.

Pagal FBI bei amerikiečių žiniasklaidos medžiagą parengė Vaida Maleckaitė